

Pionierat de succes în dialectologia transilvană. Sigrid Haldenwang și *Dicționarul graiurilor săsești din Transilvania*

În 15 martie 2023, colega noastră de la Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu - dr. Sigrid Haldenwang - a împlinit frumoasa vârstă de 80 de ani. Considerăm important să marcăm acest aspect, deoarece (și) de numele cercetătoarei Sigrid Haldenwang se leagă un dicționar-tezaur, de o valoare patrimonială inestimabilă, despre care ne-am bucura să se știe mai multe - *Dicționarul graiurilor săsești (Siebenbürgisch-Sächsisches Wörterbuch)*.

Absolventă a Universității din București, Facultatea de Limbi și Literaturi străine, secția Germană (secundar limba română), cu un doctorat în filologie (specialitatea *Dialectologia săsească din Transilvania*), Sigrid Haldenwang este o cercetătoare aparte în spațiul transilvan, cu o acribie și o ritmicitate demne de cartea recordurilor, cu har și pasiune, cu perseverență și tenacitate, calități care au ghidat-o în elaborarea științifică, neîntreruptă, din 1972 și până în prezent, a *Dicționarului graiurilor săsești din Transilvania*.

Dicționarul reprezintă cel mai vechi proiect editorial al Institutului de Cercetări Socio-Umane Sibiu (subordonat Academiei Române). Acest dicționar valorifică, după principii științifice, tezaurul lexical al celor 243 de graiuri săsești, care înglobează și împrumuturi din română și maghiară. Proiectul în sine este de mare interes și pentru studierea graiurilor din întreg spațiul de expresie germană, întrucât graiurile transilvane păstrează numeroase forme arhaice dispărute în alte părți. *Dicționarul* elaborat în cadrul institutului sibian se adresează deopotrivă lingviștilor, etnologilor, sociologilor, istoricilor și tuturor celor interesați de graiurile săsești, de cuvinte și expresii specifice, preluate sau împrumutate, mărturii, peste secole, ale conviețuirii și interferenței unor obiceiuri, meșteșuguri, tradiții gastronomice etc.

Până în prezent, au fost publicate următoarele volume: vol. I (A-C) 1924, editat de Adolf Schullerus [primul fascicol deja în 1908: Karl J. Trübner]; II (D-F) 1926, editat de Adolf Schullerus, Friedrich Hofstädter și Georg Keintzel; V (R-Salarist), serie veche 1929-1931, prelucrat de Johann Roth, Gustav Göckler, editat de Friedrich Krauss, Berlin/Leipzig: Walter de Gruyter. Vol. III (G) 1971, editat de Anneliese Thudt, Annemarie Biesselt-Müller, Arnold Pancratz, Bernhard Capesius, Gisela Richter; IV (H-J) 1972, editat de Anneliese Thudt, Bernhard Capesius, Gisela Richter, Roswitha Braun-Sânta; V (K) [serie nouă] 1975, editat de Anneliese Thudt, Gisela Richter, Sigrid Haldenwang, Roswitha Braun-Sânta, București: Editura Academiei Române și Berlin: Walter de Gruyter; VI (L) 1993, editat de Anneliese Thudt, Gisela Richter, Sigrid Haldenwang; VII (M) 1998, editat de Anneliese Thudt, Sigrid Haldenwang, Ute Maurer [colaboratoare: Isolde Huber și Malwine Dengel]; VIII (N-P) 2002, editat de Anneliese Thudt, Sigrid Haldenwang, Stefan Sienerth, Ute Maurer [colaboratoare: Isolde Huber și Malwine Dengel]; IX (Q-R) 2006, editat de Isolde Huber, Malwine Dengel, S. Haldenwang, Stefan Sienerth, Ute Maurer; X (S-Schenkwein) 2014, editat de Malwine Dengel, Sigrid Haldenwang, București: Editura Academiei Române și Böhlau: Koeln/Weimar/Wien; XI (Schentzel-

Sigrid Haldenwang.

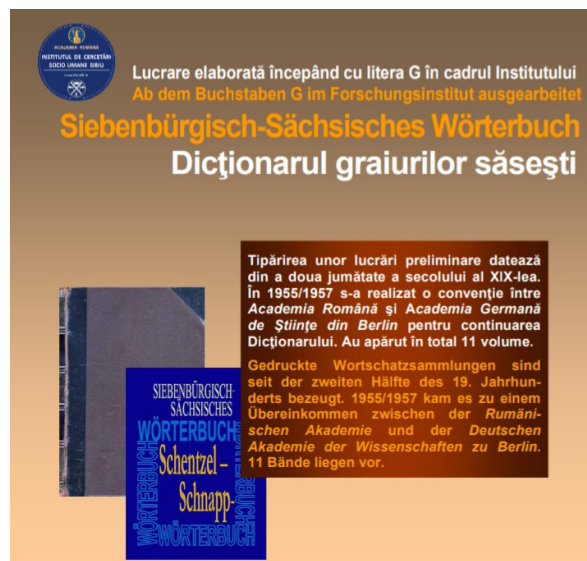
Sigrid Haldenwang – lansarea volumului XI al *Dicționarului graiurilor săsești din Transilvania*.

Schnappzagelchen) 2020, editat de Sigrid Haldenwang, București: Editura Academiei Române și Wien/Koeln/Weimar: Böhlau [care din 2017 aparține editurii Vandenhoeck & Ruprecht Verlag].

Așadar, Sigrid Haldenwang este coautoarea celor mai recente șase volume și autoarea volumului XI (214 p. + LXXXVIII p., Viena/ Köln/ Weimar 2020).

Între timp, deși s-a pensionat, Sigrid Haldenwang a continuat să studieze temele sale de interes științific dintotdeauna: lexicul graiurilor săsești din Transilvania din punct de vedere istoric; formarea cuvintelor (corpusuri lingvistice) în graiurile săsești din Transilvania; etimologia unor cuvinte săsești provenite din dialectele din spațiul german; probleme de interferențe lingvistice în Transilvania: categorii gramaticale transferate din limba română sau maghiară în graiurile săsești din Transilvania etc.

Bogata activitate științifică națională este completată de o la fel de susținută acti-

Dicționarul graiurilor săsești din Transilvania – pagină din albumul aniversar Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu la 65 de ani (1956-2021), Sibiu, 50 p.

vitate pe plan internațional, cu publicații în editurile: De Gruyter, Berlin și Wissenschaftlicher Verlag Berlin. A publicat, de asemenea, în reviste academice importante: „Literaturgeschichte und Interkulturalität” (Berlin), „Forschungen zur deutschen Sprache in Mittel-, Ost- und Südosteuropa” (Passau); „Zeitschrift für Dialektologie und Linguistik” (Stuttgart) - publicație indexată în 850 de biblioteci conform WorldCat.

Eforturile științifice s-au materializat în rezultate pe măsură, acordându-i-se distincții precum: Premiul Academiei Române „Timotei Cipariu”, pentru volumul 6 (L) al *Dicționarului graiurilor săsești din Transilvania* (1995); Premiul Hans-Christian și Beatrix Habermann pentru știință și cercetare (Hans-Christian und Beatrix Habermann-Preis für Wissenschaft und Forschung) - Siebenbürgisch-Sächsisches Stiftung München, primit împreună cu lexicografa Anneliese Thudt (2000); Premiul Cultural Săsesc/Siebenbürgisch-Sächsischer Kulturpreis (2022)¹.

¹ În 2022, eforturile și rezultatele științifice i-au fost răsplătite prin *Premiul Cultural Săsesc/Siebenbürgisch-Sächsischer Kulturpreis*, acordat în 5 iunie 2022, în cadrul Întâlnirii anuale a sașilor transilvăneni (72. Heimattag der Siebenbürger Sachsen), desfășurată la Dinkelsbühl, Germania. Istoricul literar și publicistul Michael Markel - câștigător, la rândul său, al Premiului Cultural Săsesc - a rostit un scurt *laudatio*, punctând cele mai importante aspecte care definesc cei peste 50 de ani de activitate pe care dr. Sigrid Haldenwang i-a dedicat cercetării științifice și implicării în păstrarea și promovarea identității etnoculturale a comunității săsești din Transilvania. De un mare

Autorii *Dicționarului graiurilor săsești din Transilvania*.

O parte dintre „lădițele” cu fișe de dicționar, aflate la Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu.

Sigrid Haldenwang sărbătorită la Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu.

Am enumerat doar câteva aspecte care dezvăluie o parte din portretul unei cercetătoare pe cât de inedite, pe atât de importante pentru istoria disciplinelor umaniste din Transilvania. În spatele acestora se află o muncă de o viață, dar și un om nobil, aparent fragil, dar extrem de puternic, bun diplomat, sobru, dar cu un fin simț al umorului, neobosit în a sta la dispoziția colegilor și a tuturor celor care îi solicită sprijinul.

Pentru noi, colegii din Institut, în general, și pentru redacția periodicului „Studii și comunicări de etnologie”, în special, Sigrid Haldenwang este un fel de „as din mânecă”, la care apelăm cu certitudinea că vom primi ajutor de nădejde. Secretar de redacție în perioada 2000-2005, Sigrid Haldenwang a rămas alături de noi și de revistă până astăzi, asumându-și rolul de responsabil al rubricii *Din etnologia germanilor din România*, publicând materiale consistente² și amintindu-ne, indirect, de buna vecinătate a sașilor, acel *Nachbarschaft* tot mai rar în zilele noastre.

Așadar, îi mulțumim pentru tot, o asigurăm de toată admirația noastră pentru exemplarul parcurs profesional și îi urăm un călduros „La mulți ani!”.

Premiul Cultural Săsesc / Siebenbürgisch-Sächsischer Kulturpreis.

impact asupra publicului a fost modul original în care M. Markel și-a început discursul, oferind definiția unui cuvânt săsesc mai puțin utilizat, din sfera semantică a gastronomiei - *Schielerhângklich* (felii foarte subțiri de pâine înmuiate în apă, sărate și prăjite pe plita sobei; un fel de *hencleș* al săracului) - tocmai pentru a sugera nuanțele lingvistice, complexitatea și rezultatele unor investigații de acest gen. Pe cât de inedită, pe atât de firească această intervenție, dacă ne gândim la faptul că Sigrid Haldenwang a înregistrat câteva mii de astfel de cuvinte doar în cel mai recent volum al *Dicționarului graiurilor săsești din Transilvania* (XI), pe care l-a elaborat ca unic editor - „im Alleingang redigiert”.

² Amintim aici doar câteva studii publicate în „Studii și comunicări de etnologie”: *Privire spre Luxemburg. Dialectul săsesc, un dialect al germanei centrale de vest cu aspecte lingvistice luxemburgheze* (XIV/2000, p. 195-204); *Împrumuturi lingvistice din româna veche* (XVII/2003, p. 263-272); *Gansabreiten, un obicei al sașilor din Transilvania* (XVIII/2004, p. 189-196); *Cu privire la lexemele „pomană, minune și minunați” în graiurile săsești din Transilvania* (XXIII/2009, p. 183-188); *Despre Dicționarul graiului locuitorilor din Bod (jud. Brașov), de Otto F. Gliebe* (XXX/2016, p. 253-259); *Construcții lexicale care aparțin limbajului școlii, formate pe baza unor lexeme latine, atestate în graiurile săsești din Transilvania* (XXXVI/2022, p. 262-274).

Bibliografie

Gabriela Panțel, *Dr. Sigrid Haldenwang, o vârstă rotundă*, în „Studii și comunicări de etnologie”, tomul XVII/2003, pp. 279-280.

Ilie Moise, *Două colaboratoare de nădejde*, în *Efigii sentimentale*, vol. II, Sibiu, Editura Honterus, 2018, pp. 212-213.

Doris Sava, *Ein Mann, ein Wort - eine Frau, ein Wörterbuch. Statornicie de-a lungul vremii. Omagiu doamnei dr. Sigrid Haldenwang*, în „Forschungen zur Volks- und Landeskunde”, Band 61/2018, pp. 243-247.

Andreea Buzaș, *In honorem dr. Sigrid Haldenwang*, în *Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu (1956-2021) - 65 de ani de provocări istoriografice și culturale*, coord.: Rudolf Gräf, Andreea Buzaș, Cluj-Napoca, Academia Română. Centrul de Studii Transilvane, 2022, pp. 15-16.

Text și foto **dr. Andreea BUZAȘ**,
Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu
